

Pengeinstitutter

Markedsudvikling 2020

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning	3
2. Indtjening.....	4
3. Udvikling i kreditgivning	5
4. Fokusområder i udvalgte undersøgelser	12
5. Indlånsoverskud	14
6. Pengeinstitutter på investeringsmarkedet	16
7. Stærke likviditetspositioner trods COVID-19	17
8. Markedsrisiko som følge af COVID-19	19
9. Bilag	21

1. Sammenfatning

Året 2020 var præget af COVID-19-krisen. Det berørte også de danske pengeinstitutter, som oplevede et fald i overskuddet. Pengeinstitutterne kom ud af året med et overskud på 15 mia. kr., svarende til et fald var på 40 pct. i forhold til 2019. Faldet var først og fremmest drevet af en stor stigning i nedskrivninger. Der blev i alt nedskrevet for 9,5 mia. kr. i 2020, mens nedskrivningerne før COVID-19-krisen var historisk lave. Selvom pengeinstitutterne har taget store nedskrivninger, er de dog stadig langt fra niveauet under finanskrisen.

Lavrentemiljøet har i mange år presset indtjeningen i pengeinstitutterne, men nettorenteindtægterne steg i 2020 med 4 pct. til 32 mia. kr. Selvom renteindtægterne faldt markant, blev renteudgifterne reduceret endnu mere. Det skyldtes primært, at renteudgifter til indlån og anden gæld faldt med 3,9 mia. kr. og dermed blev mere end halveret. Reduktionen i renteudgifterne skyldes delvist effekten af udbredelsen af negative renter på indlån for privatkunder.

Pengeinstitutternes samlede udlån faldt med 30 mia. kr. svarende til 2,5 pct., og både gruppe 1-, 2- og 3-institutterne oplevede en negativ udlånsvækst. Faldet i udlånet skal ses i relation til COVID-19-krisen. De statslige hjælpepakker i forbindelse med krisen mindskede virksomhedernes lånebehov, og den økonomiske usikkerhed reducerede virksomhedernes lyst til at investere for lånte penge.

Særligt pengeinstitutternes udlån til COVID-19-ramte brancher var påvirket. De største nedskrivninger var på udlån til transport, hoteller og restauranter. Her blev i alt nedskrevet for 3,5 mia. kr., hvilket udgjorde 40 pct. af de samlede nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån til industri og private lå også på et højt niveau og var præget af en stor stigning sammenlignet med 2019. På udlån til transport, hoteller og restauranter steg andelen af nødlidende lån (non-performing loans, NPL-andelen) med 3 procentpoint. Det er dermed det område, der har den højeste NPL-andel med 18,4 pct. Landbrug har historisk haft flest nødlidende lån, men NPL-andelen er nedbragt fra 24 til 17 pct. de seneste to år. Niveauet er dog stadig højt.

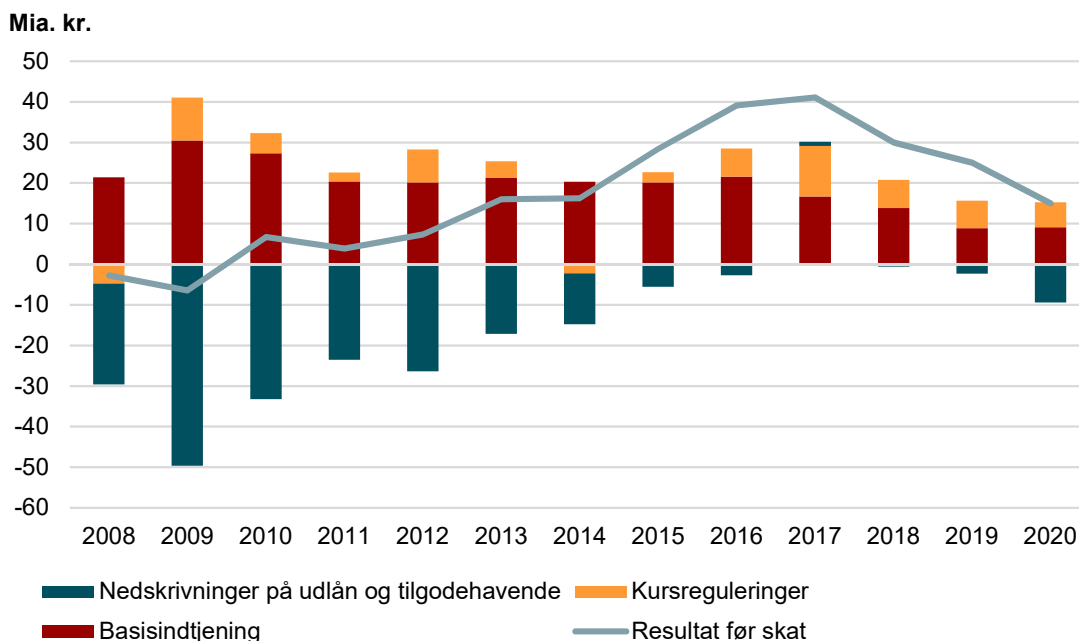
Pengeinstitutternes indlånsoverskud eksklusive repo'er steg i 2020 med 79 pct. til 657 mia. kr. Det skyldes bl.a. et lavere privatforbrug som følge af nedlukningen af samfundet, udbetaling af indefrosne feriepenge og statslige hjælpepakker til erhvervslivet.

Pengeinstitutterne havde stærke likviditetspositioner gennem 2020. De var dermed godt rustet i begyndelsen af året, hvor der var stor uro på de finansielle markeder, da COVID-19-krisen brød ud. Markedsuroen resulterede i kurstab i første kvartal for pengeinstitutterne, men udviklingen vendte, så institutterne havde en god indtjening på kursreguleringer resten af året.

2. Indtjening

Pengeinstitutternes overskud faldt fra 25 mia. kr. i 2019 til 15 mia. kr. i 2020, svarende til 40 pct., jf. figur 1. Faldet skyldtes først og fremmest nedskrivninger på 9,5 mia. kr. som følge af COVID-19-krisen. Til sammenligning var nedskrivningerne på 2,4 mia. kr. i 2019. Overskuddet blev også påvirket af, at indtjeningen i datterselskaber faldt med 2,5 mia. kr. Selvom pengeinstitutterne har taget store nedskrivninger, er de dog stadig langt fra niveauet i kølvandet på finanskrisen (2008-09).

Figur 1: Pengeinstitutternes overskud blev næsten halveret som følge af COVID-19-krisen

Note: Basisindtjening består af nettorente- og gebyrindtægter, udgifter til personale og administration samt andre driftsindtægter og -udgifter. Dette er et udtryk for kreditinstitutternes kerneforretning. Bemærk overgangen til IFRS9 i primo 2018, der kan have betydet højere nedskrivninger.

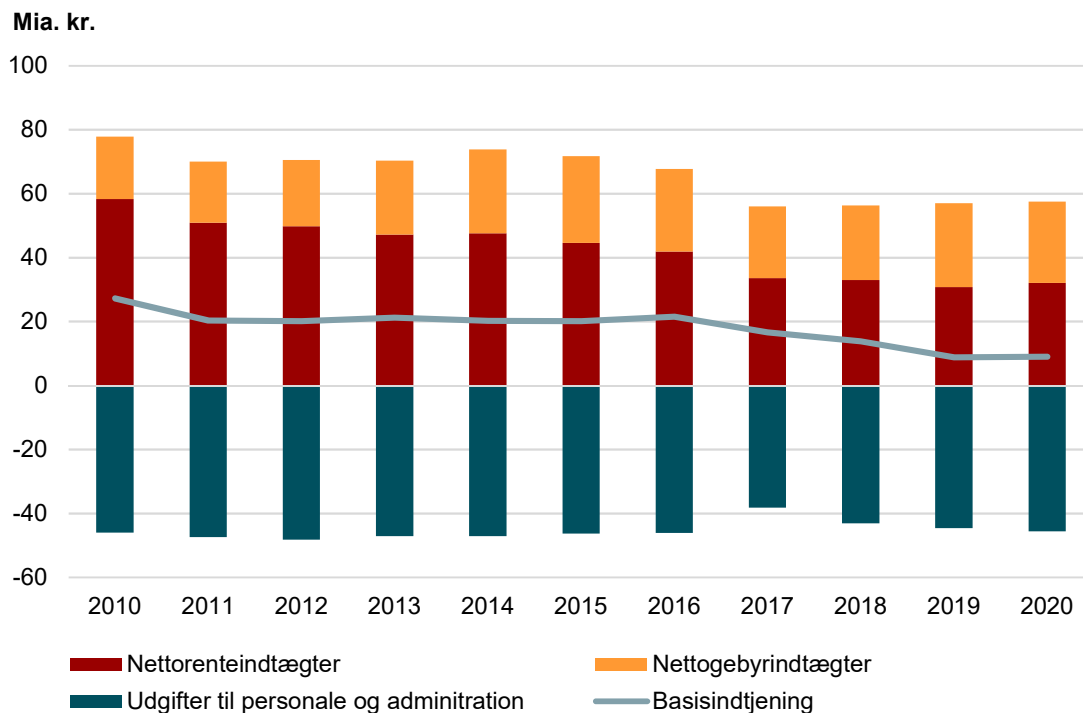
Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

Pengeinstitutternes basisindtjening steg en smule i 2020 til 9,1 mia. kr., hvilket er første stigning siden 2016, jf. figur 2. Lavrentemiljøet har i mange år presset indtjeningen i pengeinstitutterne, men nettorenteindtægterne steg med 4 pct. til 32 mia. kr. Selvom renteindtægterne tog et markant fald på 4,5 mia. kr., svarende til 9,2 pct. sammenlignet med 2019, blev renteudgifterne reduceret endnu mere med 5,8 mia. kr., svarende til 31,5 pct. Det skyldtes, at renteudgifter til indlån og anden gæld faldt med 3,9 mia. kr. og blev mere end halveret. Faldet kan delvist henføres til effekten af udbredelsen af negative renter på indlån for privatkunder.

Nettogebyrindtægterne faldt med 2,6 pct. i 2020, hvilket skyldtes, at afgivne gebyrer og provisionsudgifter steg. Gebyrindtægterne steg en smule. Stigningen var primært drevet af højere gebyrindtægter på værdipapirhandel og depoter, hvilket kan skyldes flere investeringer med overvejende stigende aktiekurser sammenholdt med incitament til at investere pga. negative indlånsrenter.

Derudover er udgifter til personale og administration den største bestanddel af basisindtjeningen, og udgifterne hertil steg med 1 mia. kr.

Figur 2: Svag stigning i basisindtjeningen

Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

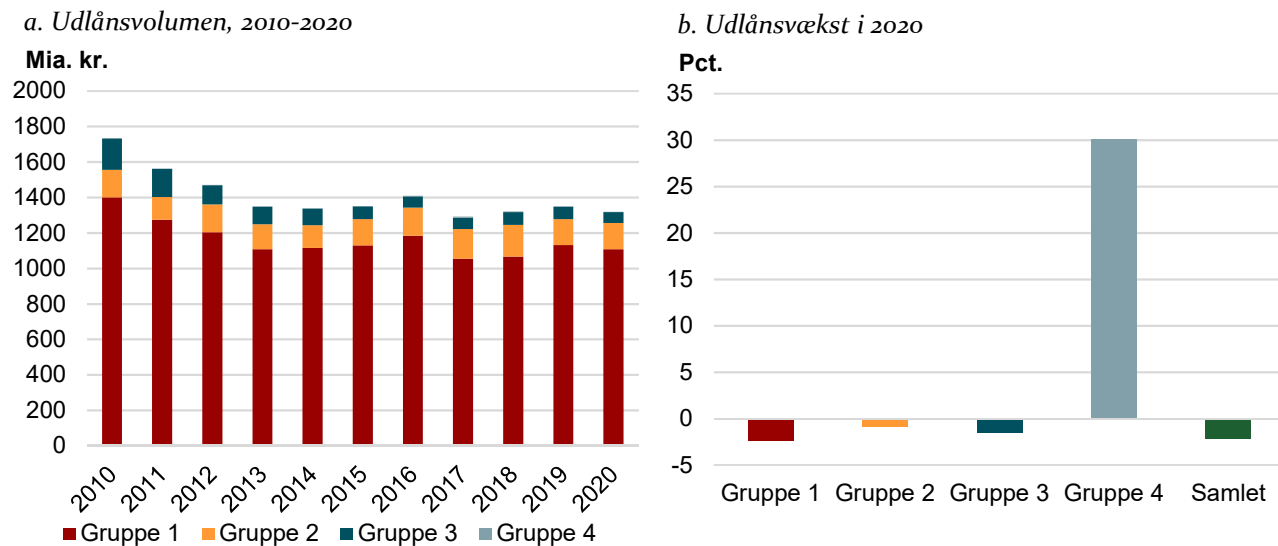
3. Udvikling i kreditgivning

Pengeinstitutternes samlede udlån faldt i 2020 med 30 mia. kr., svarende til 2,5 pct., jf. figur 3. Faldet er det første siden 2014, når der korrigeres for filialiseringen af Nordea. Både gruppe 1-, 2- og 3-institutterne oplevede en negativ udlånsvækst, hvor gruppe 1 havde den største. Gruppe 4 havde en positiv udlånsvækst på 30 pct., hvilket dog skyldtes nystartede pengeinstitutter, der havde en kraftig vækst i løbet af 2020, og som derfor er oprykket til gruppe 3 i 2021.

Faldet i udlånet skal bl.a. ses i relation til de statslige hjælpepakker, der har stillet kapital og likviditet til rådighed for virksomhederne i forbindelse med COVID-19-krisen. Tilbageslaget og usikkerheden om den økonomiske situation betød samtidig, at virksomhederne forventeligt havde mindre investeringslyst for lånte penge. Når de udskudte skatter skal betales, kan det give en øget efterspørgsel efter kredit hos kreditinstitutter. Finanstilsynet vurderer, at

institutterne har tilstrækkelig stor overdækning til de regulatoriske krav til, at de kan øge deres udlånsvolumen til et niveau, der ligger væsentligt over det likviditetstræk, som de udskudte skattebetalinger vil kunne medføre, jf. Boks 1.

Figur 3: Pengeinstitutternes udlån faldt i 2020

Note: Balanceført udlån ekskl. repo'er. I figuren til venstre skyldes faldet i 2017 filialiseringen af Nordea. I figuren til højre er der korrigeret for låste grupper og fusioner.
 Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

Boks 1: Institutternes kapacitet til at dække øget udlånsefterspørgsel

Finansministeriet skønner, at forlængelse af virksomheders betalingsfrister vedr. skat og moms har styrket likviditeten i virksomhederne med samlet ca. 125 mia. kr.

Eftersom udlånet fra pengeinstitutterne faldt i samme periode, antages det, at de ikkefinansielle virksomheders behov for likviditet ikke er større end det, der er blevet tilført gennem de ovenstående hjælpepakker. Realistisk set er det meget mindre, og en stor del må forventes at blive hentet via virksomhedernes indlån. Derfor antages 125 mia. kr. som en øvre grænse for, hvor meget øget udlån der kan blive behov for, når de udskudte skatte- og momsbetalinger skal betales. Det antages samtidig, at det behov for kredit, der kan komme, vil tage form af banklån og ikke realkreditlån. Derfor anvendes pengeinstitutternes gennemsnitlige risikovægte, der alt andet lige er højere end realkreditinstitutternes.*

En forøgelse af udlånet i pengeinstitutterne med 125 mia. kr. vil reducere de danske kreditinstitutters kapitaloverdækning fra 6,3 pct. til mellem 5,6 pct. og 4,9 pct., alt efter hvor højt de nye eksponeringer risikovægtes, jf. tabel 1. Som nævnt må effekterne forventes at være noget lavere, da en del vil blive tilbagebetalt med faldende indlån, og en del allerede er tilbagebetalt i 2020.

Tabel 1: Solvenseffekten af en stigning i udlånet på 125 mia. kr.

	I dag	RW = 50 pct.	RW =75 pct.	RW=100 pct.
Samlet REA (mia. kr.)	1.934	1.997	2.028	2.059
Samlet solvensprocent	22,6	21,9	21,5	21,2
Overdækning (pct.)	6,3	5,6	5,3	4,9

Note: Beregningen er lavet under antagelse af, at kreditinstitutternes kapital ikke ændrer sig. Dette vil kunne ske gennem løbende overskud (eller underskud), eller ved at institutterne udsteder ny kapital. Overdækningen er defineret som den samlede solvensprocent minus det regulatoriske krav på 16,3 pct. Tallene er baseret på den samlede kreditinstitutsektor, dvs. inkl. realkreditinstitutter.

Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

De danske kreditinstitutter har i løbet af COVID-19-krisen forbedret deres kapitaloverdækning. Det skyldes til dels, at de har tilbageholdt udbytte, og til dels, at den kontracykliske kapitalbuffer (på 1 pct. af danske eksponeringer) er blevet frigivet. Ved udgangen af 2019 var overdækningen på 4,5 pct. mod 6,3 pct. ved udgangen af 2020. En forøgelse af udlån vil dermed forventeligt ikke reducere kapitaloverdækningen til mindre end før COVID-19-krisen.

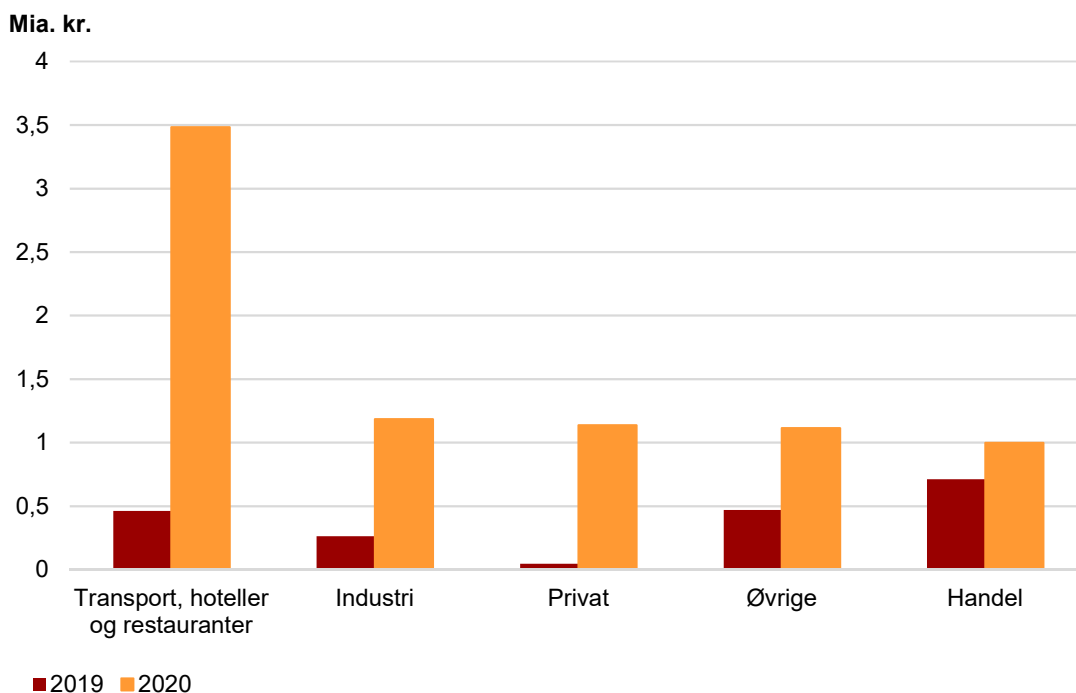
Samlet set vurderer Finanstilsynet, at institutternes solvens ikke er en begrænsning på at øge udlånet. Heller ikke likviditetsmæssigt vil det være et problem, da pengeinstitutterne har et stort indlånsoverskud og også havde det før COVID-19-krisen. For at virksomhedernes kreditefterspørgsel kan blive mødt efter udløb af hjælpepakkerne, skal de dog vurderes kreditværdige af pengeinstitutterne.

*) For pengeinstitutternes erhvervseksponeringer på standardmetoden er den gennemsnitlige risikovægt på 53,4 pct., mens eksponeringer på IRB-metoden har en gennemsnitlig risikovægt på 29,1 pct. Samlet set er den gennemsnitlige risikovægt for pengeinstitutternes erhvervseksponeringer på 34,4 pct.

Samtidig med at udlånet faldt, steg nedskrivningerne markant. Den udgiftsførte nedskrivningsprocent steg fra 0,1 pct. i 2019 til 0,5 pct. i 2020. De største institutter tog de største nedskrivninger, men relativt til udlånet tog gruppe 3- og 4-institutterne væsentligt flere.

De brancher, der havde de største udgiftsførte nedskrivninger, var i høj grad præget af COVID-19-krisen, jf. figur 4. Nedskrivninger til transport, hoteller og restauranter var på 3,5 mia. kr. og udgjorde 40 pct. af de samlede nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån til industri og private steg også markant sammenlignet med 2019, hvilket formentlig kan henføres til hhv. lavere eksport og afskedigelser i visse faggrupper og generel usikkerhed i økonomien.

Figur 4: Største nedskrivninger i COVID-19-ramte brancher

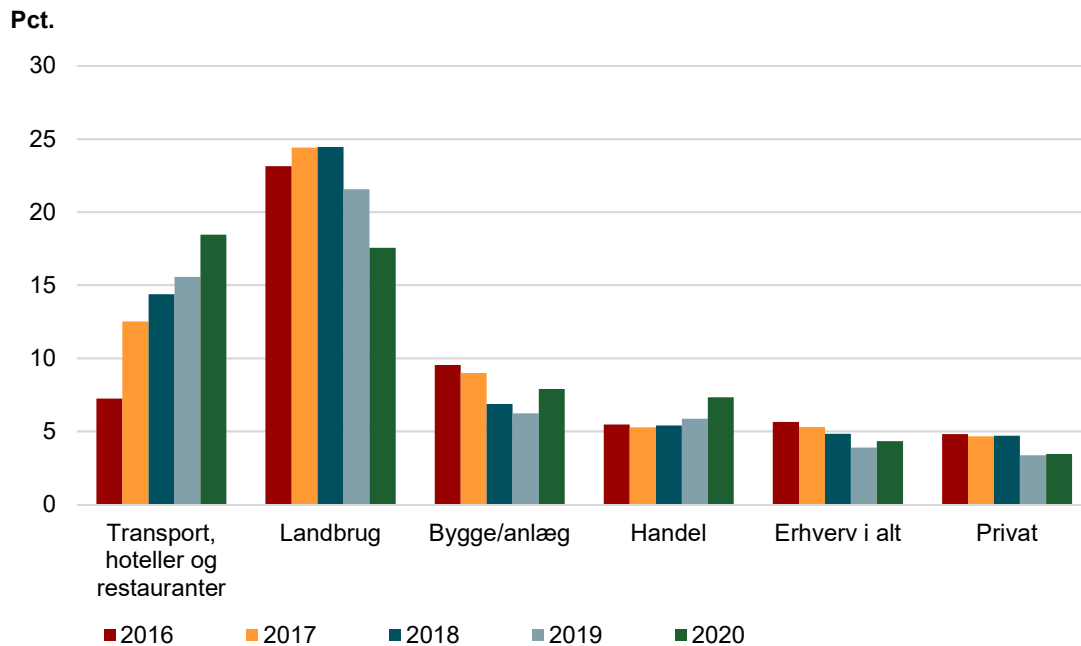

Note: Udgiftsførte nedskrivninger til de fem brancher, der har haft de største nedskrivninger på udlån i 2020.
Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

Pengeinstitutternes andel af nødlidende lån (NPL) til erhverv steg efter at have været fallende i en årrække. For COVID-19-ramte brancher steg NPL-andelen betydeligt. For transport, hoteller og restauranter steg NPL-andelen med 3 procentpoint. Det er dermed det område, der med 18,4 pct. havde den højeste NPL-andel i 2020, jf. figur 5. Relativt til niveauet og de øvrige brancher steg andelen for handel og bygge/anlæg væsentligt med ca. 1,5 procentpoint.

Andelen af nødlidende lån for landbrug har ligget højt i mange år, men blev fra 2018 til 2020 nedbragt fra 24 pct. til 17 pct. Det afspejler en bedre indtjening i landbruget, og at landbruget ikke har været lige så hårdt ramt af COVID-19-krisen som mange andre brancher. Niveauet for NPL er dog stadig højt.

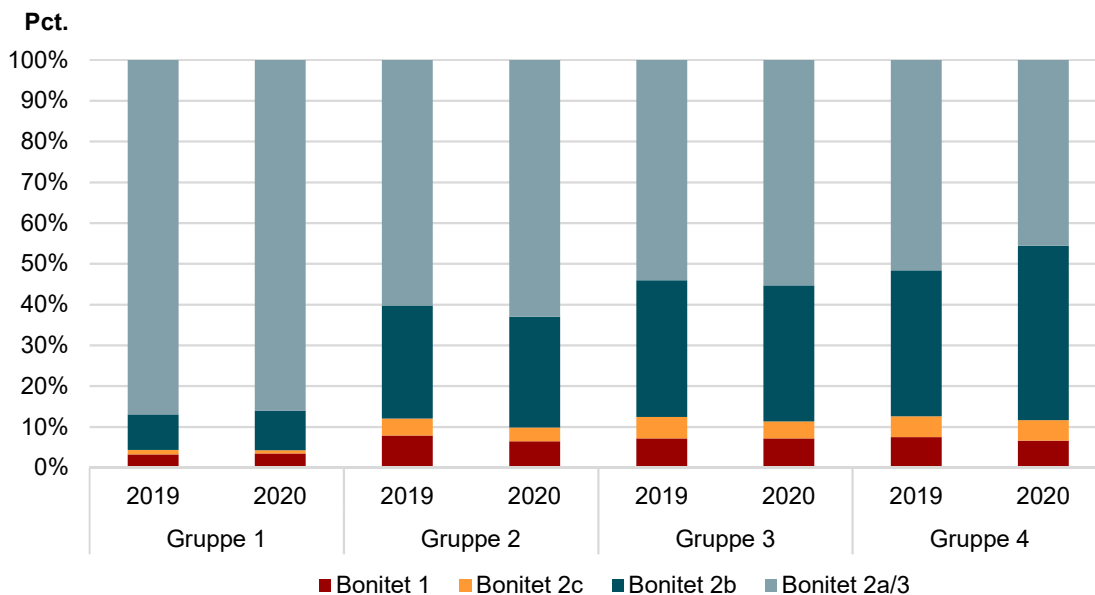
Figur 5: NPL-andelen steg markant for COVID-19-ramte brancher

Note: Inkluderer pengeinstitutter i gruppe 1-3. En eksponering defineres som non-performing (NPL), hvis eksponeringen har været i restance i mere end 90 dage, eller hvis det vurderes usandsynligt, at debitor fuldt ud opfylder sine betalingsforpligtelser uden realisering af sikkerheder.
Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

På trods af den forværrede økonomiske situation faldt udlånet med den dårligste bonitet (1 og 2c) for gruppe 1, 2, og 3, jf. figur 6. Det afspejler formentlig mest af alt, at pengeinstitutternes opgørelse ikke i tilstrækkelig grad kan indregne de aktuelle konjunkturændringer og usikkerheder i den forbindelse. Institutterne har været og er fortsat udfordret i deres beregninger og fordeling af nedskrivninger på kunder, hvorfor mange COVID-19-relaterede nedskrivninger er taget som ledelsesmæssige skøn.

Figur 6: Udlånsboniteten er endnu ikke forværret

Note: Bonitetskategorierne er som følger. 3: Kunder med utvivlsom god bonitet, 2a: Kunder med normal bonitet, 2b: Kunder med visse svaghedstegn, 2c: Kunder med væsentlige svaghedstegn men uden objektiv indikation på kreditforringelse (OIK), 1: Kunder med objektiv indikation på kreditforringelse (OIK)
 Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet

Risikoklassifikation af kunder er et centralt og væsentligt element i pengeinstitutternes løbende drift og risikostyring. Risikoklassifikation har bl.a. betydning for institutternes nedskrivninger og opgørelse af det tilstrækkelige kapitalgrundlag. Det er vigtigt, at risikoklassifikationen ikke giver et for positivt billede af den enkelte kundes sundhedstilstand. Desuden skal institutterne løbende kontrollere og teste, at risikoklassifikationerne er korrekte.

Finanstilsynet har i 2020 undersøgt praksis på området og i den forbindelse offentliggjort et notat om fokusområder og god praksis, jf. boks 2.

Boks 2: Undersøgelse af risikoklassifikation

Undersøgelsen viste, at institutterne ikke gennemfører kontrol af data, der ligger til grund for risikoklassifikationen. Det stiller større krav til den efterfølgende kontrol. Undersøgelsen viste høje fejlprocenter i de stikprøvekontroller, som institutterne gennemfører efter bevilling og effektivering af eksponeringer. Desuden er der store forskelle på omfanget af stikprøver og dybden af de udførte kontroller, ligesom der er forskelle på, hvor i organisationen kontrollerne udføres.

Det er god praksis, at institutterne i forretningsgange har præciseret, hvordan kontrollen skal gennemføres og dokumenteres, herunder præciseret udvælgelseskriterier og størrelse af stikprøver. Institutterne skal sikre, at resultaterne af kontrollen giver et statistisk sikkert resultat i forhold til at vurdere institutternes evne til at risikoklassificere korrekt.

Stikprøvekontrollen skal foretages af en uafhængig part, der ikke indgår i den funktion, som gennemfører risikoklassifikationen. Hvis det ikke er muligt, eksempelvis pga. et instituts størrelse, skal instituttet have kompenserende foranstaltninger.

Institutterne foretager typisk risikoklassifikation af erhvervskunder minimum årligt, mens der er store forskelle på, hvor ofte risikoklassifikation af privatkunder gennemføres. Flere institutter manglede forretningsgange for, hvornår en kundes risikoklassifikation skal opdateres. Det er god praksis, at institutterne har forretningsgange for dette, da det sikrer, at en kundens risikoklassifikation hele tiden er retvisende.

Undersøgelsen viste, at institutternes risikoklassifikation af kunder generelt er positivt påvirket af en opadgående konjunktur. Det indebærer en risiko for, at konjunkturfølsomme kunder under en højkonjunktur fremstår meget solide, selvom de kort efter en konjunkturvending kan blive svage. Dette kan eksempelvis være tilfældet for kunder i ejendomssegmentet. Enkelte institutter er opmærksomme på denne risiko og inddrager det i kreditstyringen.

Det er god praksis, at institutterne inddrager disse effekter i den løbende kreditstyring og risikorapportering. Desuden bør risikoen for misvisende risikoklassifikationer i en højkonjunktur inddrages, når ledelsen fastlægger sin strategi.

Undersøgelsen viste også, at der er store forskelle på, hvor meget risikoklassifikation fylder i risikostyringsfunktionens og intern revisions arbejde. Finanstilsynet bemærker, at begge funktioner har en væsentlig rolle i at sikre, at institutternes risikoklassifikation af kunder er korrekt, og at anvendte risikoklassifikationsværktøjer fungerer på betryggende vis.

4. Fokusområder i udvalgte undersøgelser

Forbrugslånsbanker

Finanstilsynet og Forbrugerombudsmanden har offentliggjort en ny vejledning om kreditværdighedsvurdering. Motivationen for udarbejdelsen af denne er bl.a., at Forbrugerombudsmanden i efteråret 2020 vurderede, at 166 lån fra forbrugs- og kviklånselskaber til kunder i Danmark var ulovlige. Sagerne havde det til fælles, at kreditselskaberne ikke i tilstrækkeligt omfang havde kreditvurderet kunderne.

Til baggrund for denne vejledning har Finanstilsynet kortlagt markedet for forbrugslån i de danske pengeinstitutter¹, jf. boks 3.

Boks 3: Forbrugslånsbanker

Ultimo 2019 var det samlede forbrugslån i de danske pengeinstitutter ca. 28 mia. kr. fordelt på lidt over 600.000 privatpersoner. Forbrugslånsbankerne dækkede ca. 79 pct. af markedet. De fleste forbrugslånskunder havde et enkelt forbrugslån i en enkelt bank. Der var dog en betydelig gruppe privatpersoner, der simultant optog forbrugslån i flere forskellige banker. Enkelte privatpersoner havde optaget op til 23 forskellige forbrugslån i 9 forskellige pengeinstitutter.

Af de privatpersoner, der optog forbrugslån i henholdsvis forbrugslånsbanker og de resterende banker, var andelen af kunder i restance i forbrugslånsbankerne næsten dobbelt så høj som i de resterende banker. Det kan både reflektere kvaliteten af kreditbehandlingen og forskelle i karakteren af de kunder, der henvender sig.

Andenprioritetsbelåning af ejerboliger

I efteråret 2019 indledte Finanstilsynet en undersøgelse af en række pengeinstitutters ikke-realkreditlignende udlån i form af den yderste belåning af ejerboliger i vækstområder. Undersøgelsen blev iværksat for at belyse, om den eksisterende regulering og nye rammer for kreditgivning i realkreditlignende lån har bevirket en øget konkurrence på den yderste belåning, typisk i form af andenprioritetsbelåningen, hvor risikoen er større.

Overordnet peger undersøgelsen ikke på, at der har været en generel usund udvikling i kreditvilkår på markedet for den yderste belåning bevilget i forbindelse med køb af ejerbolig eller tillægsbelåning. Der er dog indikatorer på, at især mindre og mellemstore institutter bevilger nyudlån til ejerboliger i vækstområder til kunder med en mere sårbar kreditkvalitet.

Selvom undersøgelsen ikke indikerede en generel usund konkurrence institutterne imellem, så udviste enkelte institutter en aggressiv adfærd, f.eks. ved at nedsætte renterne fra et i forvejen lavt udgangspunkt for dermed at tiltrække flere nye kunder.

¹ Finanstilsynet har på baggrund af det indberettede data defineret forbrugslån som følgende: Usikrede lån med formålet forbrug til privatpersoner ekskl. kassekreditter og kreditkort.

Ejendomsfinansiering

Finanstilsynet undersøgte i 2020 de største danske pengeinstitutters bevillinger af udlån til udlejningsejendomme og ejendomsprojekter, jf. boks 4. Fokus på risikovillighed og forsvarlighed ved finansiering af ejendomme var og er særligt vigtigt på grund af de historisk lave renteniveauer og den hidtil rigelige markedslivlighed. Investorers søgning efter investeringsalternativer til værdipapirer og mulighederne for lån til lave renter har bidraget til, at fast ejendom til udlejning er opført og handlet i større omfang og til markant højere værdier end tidligere. Ejendoms lån udgør en væsentlig andel af sektorens lån. Det er typisk også lån med en lang løbetid og en afhængighed af ejendommens drift, så det kan være særligt vanskeligt for et pengeinstitut at foretage væsentlige kreditstyringstiltag, efter lånet er udbetalt.

Undersøgelserne omfattede lån bevilget inden COVID-19-krisen. De langsigtede effekter på eksempelvis prisudviklingen på forskellige typer af udlejningsejendomme er endnu usikre. Finanstilsynet antager, at konklusioner om forsvarlighed i analyser og kreditpolitisk tilgang mv. fremover kan have endnu større relevans i lyset af krisen og de konsekvenser, det på længere sigt kan få for udviklingen på ejendomsmarkedet.

Finanstilsynet forventer i 2021 at offentliggøre en vejledning om finansiering af udlejningsejendomme og ejendomsprojekter.

Boks 4: Udlån til udlejningsejendomme og ejendomsprojekter

En banks bestyrelse skal godkende bankens kreditpolitik for at sikre, at udlån er forsvarlige og tilpasset den risiko, bestyrelsen ønsker. Undersøgelserne viste, at nogle banker fraveg deres kreditpolitik uden godkendelse fra bankens bestyrelse inden bevilling. En enkelt bank havde en meget lempelig kreditpolitik på området, og andre bankers kreditpolitik havde uklarheder. Finanstilsynet påbød derfor, at bankerne skulle stramme de kreditpolitiske retningslinjer op.

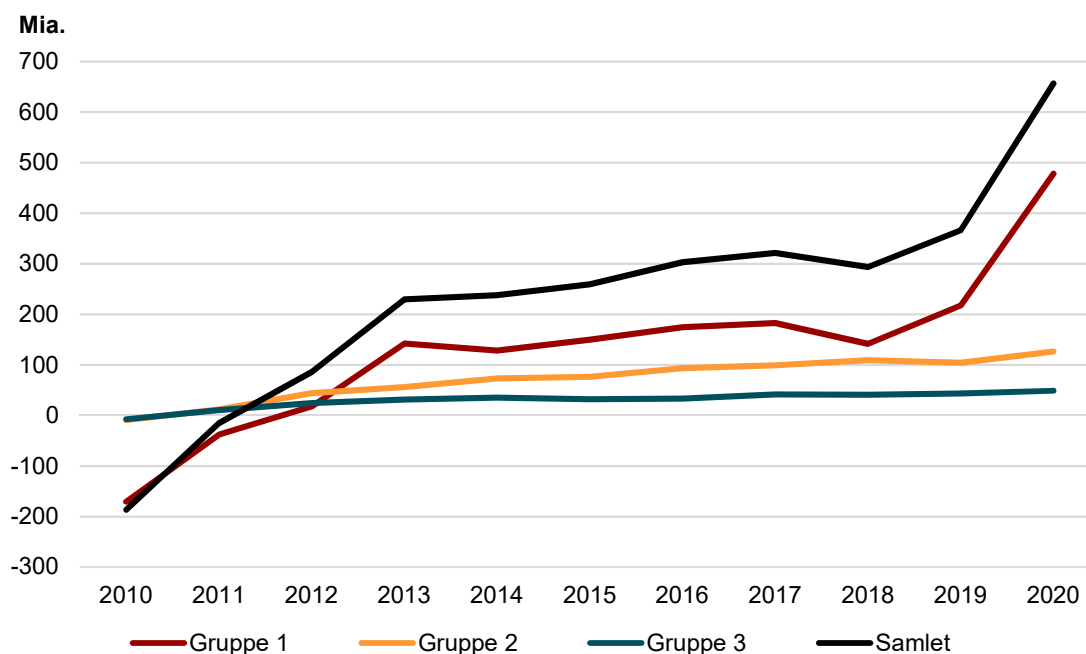
Finanstilsynet vurderede også, at bankerne skulle forbedre deres risikoanalyse for at sikre, at kunderne er tilstrækkeligt robuste og kan servicere gæld, hvis konjunkturerne bliver vanskeligere. Det gælder eksempelvis spørgsmålet om, hvorvidt det på længere sigt er realistisk at opnå høje lejer ved udlejning, samtidig med at renteniveauet er meget lavt. Det er også nødvendigt, at bankerne anvender tilstrækkelig hård stress i deres analyser for at vurdere, om det f.eks. er nødvendigt at kræve større egenfinansiering.

For at mindske risikoen for tab ved senere ejendomsprisfald er det vigtigt, at bankerne har fokus på låneafvikling og rentesikring. Såvel en betydelig afdragsfrihed som en kort, variabel lånerente øger tabsrisikoen. Bliver gælden kun nedbragt beskedent, kan det blive vanskeligere at betale låneydelserne gennem ejendommens drift, hvis lånerenten senere stiger. Det gælder særligt, hvor en nyopført ejendom eller ejendom under opførelse eller udvikling ikke er forhåndssolgt, eller hvor der kan være usikkerhed om ejendommens lejeindtægt på længere sigt. Samtidig er effekten af et stigende renteniveau erfaringsmæssigt, at ejendomsværdierne falder i takt med rentestigningen.

5. Indlånsoverskud

Pengeinstitutternes indlånsoverskud eksklusive repo'er steg i 2020 med 79 pct. til 657 mia. kr. efter at have ligget relativt konstant siden 2013, jf. figur 7. Denne udvikling skyldtes primært, at indlånet steg 260 mia. kr. Indlån fra private, der udgør langt størstedelen, blev øget væsentlig under COVID-19-krisen, hvilket bl.a. skyldtes et lavere privatforbrug som følge af nedlukningen af samfundet og udbetaling af indefrosne feriepenge. Indlånet fra erhvervskunder blev positivt påvirket af de statslige hjælpepakker.

Figur 7: Indlånsoverskuddet steg markant under COVID-19-krisen

Note: Indlånsoverskuddet er beregnet som det balanceførte indskud fratrukket det balanceførte udlån ekskl. repo'er.
Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet

Siden 2012 har indskudsbevisrenten i Danmark overvejende været negativ. Det var dog først i 2019, at mange pengeinstitutter indførte negative renter for privatkunder. I starten gjaldt negative renter kun privatkunder med store indeståender, f.eks. mere end 750.000 kr. Siden er grænserne for, hvornår kunderne skal betale negative renter, blevet sænket ad flere omgange. I dag skal private betale en negativ rente, typisk omkring minus 0,60 pct. af indestående større end 100.000 kr. eller 250.000 kr., og flere institutter tager negativ rente af hele beløbet, hvis kunden ikke har andre kundeforhold med instituttet.

Ifølge tal fra Finans Danmark betalte ca. 16 pct. af alle voksne danskere i starten af 2021 negative renter, mens resten ikke var berørt af negative renter på indlån². Indførelsen af negative indlånsrenter har for flere privatkunder påvirket incitamentet til at investere i f.eks. aktier eller investeringsforeningsbeviser. Der er dog en ikke uvæsentlig risiko forbundet med dette, som både pengeinstitut og kunde bør være opmærksomme på, jf. boks 5.

² <https://finansdanmark.dk/nyheder/2021/langt-de-fleste-skal-ikke-betale-negative-renter-i-banken/>

Boks 5: Negative indlånsrenter og investeringer

Det negative renteniveau har givet pengeinstitutter et incitament til at få kunder med indlån til at købe pengeinstituttets investeringsprodukter, som instituttet tjener penge på, fremfor at lade midlerne stå på en indlånskonto – hvor pengeinstitutterne ofte med en rente på nul har betalt mere end pengemarkedsrenten. I takt med at pengeinstitutterne har indført negative renter for privatkunder og har sænket grænsen for, hvornår private skal betale negativ rente, har kunderne fået et incitament til at investere for at undgå at betale negative renter.

I kombination med en længere periode med overvejende stigende aktiekurser har det sandsynligvis ført til, at flere kunder – måske rådgivet af instituttet – har valgt at placere frie midler i investeringsprodukter eller investere på egen hånd.

Investering påfører kunden en risiko. Ved investeringsrådgivning og salg af porteføljeplejeprodukter er pengeinstitutter og værdipapirhandlere derfor underlagt reguleringen i investorbeskyttelsesbekendtgørelsen. Reguleringen skal sikre, at produkter er egnede for kunden, ligesom pengeinstitutterne skal gøre sig overvejelser om, hvilke kunder der er – og ikke er – i målgruppen for et givent produkt. Dette gælder både ved personlig rådgivning, og når kunder investerer via investeringsrobotter.

Vælger en kunde at investere på egen hånd, er det kundens eget ansvar at forholde sig til bl.a. risiko og tidshorisont. Ved komplekse produkter skal pengeinstituttet dog altid foretage en hensigtsmæssighedstest. Det vil sige, at instituttet skal vurdere, om kunden både har kendskab til produktets risici og erfaring med det pågældende produkt. Skønner pengeinstituttet, at produktet ikke er hensigtsmæssigt for kunden, skal instituttet sende kunden en advarsel om dette. Advarslen forhindrer dog ikke kunden i at gennemføre handlen.

Finanstilsynet har fokus på pengeinstitutters rådgivning af forbrugere. Finanstilsynet opfordrer dog også forbrugere, der investerer, til at overveje, hvilken risiko de løber, og om de kan tåle at tabe alle eller dele af de investerede midler, eller om de er bedre tjent med at betale negative renter mod at opnå sikkerhed for deres indestående ved indlån dækket af Garantiformuen op til ca. 750.000 kr. Investorer bør desuden forholde sig til deres tidshorisont, altså om og i givet fald hvornår de forventer at skulle bruge de investerede midler. Jo længere tidshorisont, jo mere tid vil der alt andet lige være til at indhente eventuelle tab som følge af dyk på markedet. Endelig skal investorer være opmærksomme på, at de fleste investeringsløsninger har en pris i form af omkostninger, der skal betales, uanset om investeringen giver et positivt eller negativt afkast.

6. Pengeinstitutter på investeringsmarkedet

Pengeinstitutter er en vigtig aktør på investeringsmarkedet, ikke mindst i forbindelse med investorbekyttelse. Pengeinstitutter er, bl.a. sammen med fondsmæglere, ofte distributører af finansielle produkter og dermed den del af kæden, som har den direkte kontakt med forbrugerne og med investorerne. Pengeinstitutterne spiller derfor en afgørende rolle, når det kommer til forbrugeres og investorers tillid til den finansielle sektor. Et af Finanstilsynets fokusområder er at bidrage til at sikre, at finansielle virksomheder kun sælger produkter, der er transparente, pålidelige og tilpasset kundernes økonomiske forhold. I forlængelse heraf har Finanstilsynet bl.a. fokus på provisionsbetalinger. I 2018 blev der indført et delvist forbud i form af krav om, at pengeinstitutter mv. kun må modtage provisioner ved levering af investeringsrådgivning eller ved salg af investeringsprodukter online, hvis de yder en proportional kvalitetsforbedrende service til kunden.

Et væsentligt element i investorbekyttelsen er transparens omkring de omkostninger, kunderne betaler til deres pengeinstitut. Pengeinstitutter skal sende oplysninger til kunderne vedrørende de omkostninger og gebyrer, som kunderne har betalt i forbindelse med blandt andet gennemførelsen af investeringer.

Overblikket, som oplysningskravet skaber, giver den enkelte kunde et afsæt for at agere og træffe beslutning om sin fortsatte løbende investering, eksempelvis i tilfælde, hvor de faktiske omkostninger og gebyrer ikke stemmer overens med kundes forventninger. Jo længere tid der går fra perioden, som omkostningerne vedrører, til det tidspunkt, hvor kunden modtager information om dem, desto mindre er oplysningerne værd for kunden. Det er derfor afgørende, at oplysninger om omkostninger og gebyrer er kunden i hænde hurtigst muligt efter afslutningen af den periode, som de vedrører. Finanstilsynet vurderer, at oplysninger, som er en kunde i hænde senere end tre måneder efter endt regnskabsperiode, er leveret for sent.

Boks 6: Procedurer for godkendelse af produkter

Reglerne om produktgodkendelse for værdipapirhandlere (bekendtgørelse nr. 922/2017 om produktgodkendelsesprocedurer) understøtter, at pengeinstitutter kun udvikler eller distribuerer investeringsprodukter (finansielle instrumenter og strukturerede indlån), som er tilpasset kundernes behov.

Bekendtgørelsen kræver overordnet, at udviklere og distributører af investeringsprodukter afgrænser en målgruppe for hvert investeringsprodukt. Det vil sige, at de forud for udbud af et finansielt produkt afgrænser en gruppe, hvis behov, karakteristika og investeringsformål er foreneligt med produktet. På samme måde fastlægger pengeinstituttet en hensigtsmæssig distributionsstrategi. Rollen som distributør ligger typisk hos et pengeinstitut, der udover at have den løbende kontakt med forbrugerne også stiller distributionsplatforme som f.eks. netbank til rådighed for investorerne. Bekendtgørelsen skal medvirke til at sikre, at kunder kun køber produkter, som er egnede for dem. Det indbefatter bl.a., at de har den nødvendige viden, og at deres finansielle situation i øvrigt er passende i forhold til de valgte produkter.

Reglerne stiller krav om, at produktudviklere og -distributører løbende vurderer, om et produkt fortsat lever op til målgruppens behov. Er det ikke tilfældet, skal målgruppen tilpasses, eller distributionsformen ændres.

Finanstilsynet gennemfører i 2020-21 en temaundersøgelse af udvalgte pengeinstitutters produktgodkendelsesprocedurer. Finanstilsynet forventer at udsende en temarapport på baggrund af undersøgelsen i 2021.

Den Europæiske Værdipapir- og Markedstilsynsmyndighed (ESMA) har i starten af 2021 igangsat en fælles temaundersøgelse om produktgodkendelsesprocedurer. Undersøgelsen har bl.a. fokus på, hvordan produktudviklere sikrer, at omkostninger og gebyrer er forenelige med en målgruppes behov, investeringsformål og karakteristika, og på den periodiske gennemgang af finansielle produkter og deres mål-

7. Stærke likviditetspositioner trods COVID-19-krisen

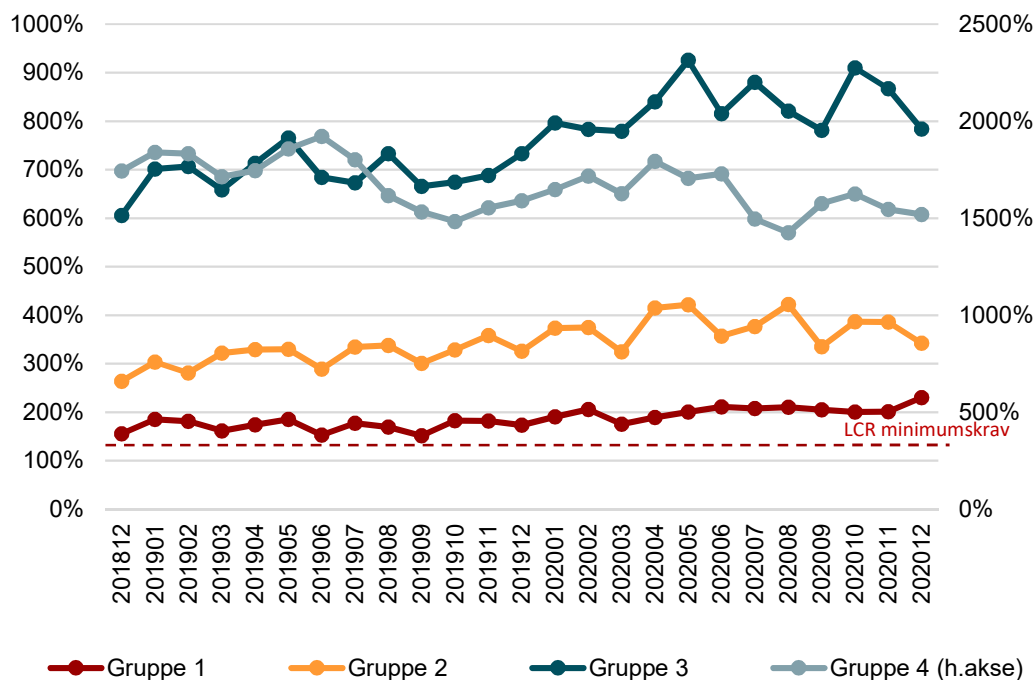
Danske pengeinstitutter havde generelt stærke likviditetspositioner igennem hele 2020. Særligt bidrog det store indlånsoverskud til, at institutterne stod godt rustet i begyndelsen af året og dermed havde et godt udgangspunkt forud for COVID-19-krisens udbrud og den generelle markedsuro, som opstod i marts og april 2020. Krisen medførte et kortvarigt pres på markederne og pengeinstitutternes likviditet, men de stærke likviditetspositioner medførte, at det lovmæssige likviditetskrav, LCR (liquidity coverage ratio), var og fortsat er overholdt med en væsentlig margin for alle institutter, jf. figur 8. Dermed kom de danske institutter i løbet af året heller ikke i en situation, hvor der var behov for at bruge likviditetsbufferne.

For langt hovedparten af pengeinstitutterne er indlån den største og vigtigste fundingkilde. Indførelsen af negative indlånsrenter har haft en vis effekt på volumen af de samlede indlån, men ikke nok til at bringe likviditetssituationen og indlånsoverskuddet i institutterne i fare.

Detailindlån udgør en stor del af indlånsbasen, hvilket bidrager til en likviditetsmæssig robusthed hos institutterne.

De likviditetsstøttende tiltag fra staten til erhvervslivet på samlet 300 mia. kr. har bidraget til at udbygge pengeinstitutternes buffere, idet en forøget likviditet i danske kroner generelt vil finde vej til balancerne og føre til et øget indlånsoverskud³.

Figur 8: LCR-niveauerne lå væsentligt over lovkrauet i 2020

Note: Figuren viser simple gennemsnit af LCR-niveau (på månedsbasis) fordelt på instituttyper. Den røde stiplede linje indikerer LCR-lovkrauet på 100 pct.
 Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet.

³ Tal fra Finansministeriet, januar 2021, <https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2021/januar/ny-hjaelp-til-smv-er-bringer-samlet-likviditetsstoette-til-erhvervslivet-op-paa-300-mia-kroner/>

De stærke likviditetspositioner giver også pengeinstitutterne en robusthed til at kunne stå imod et hårdt likviditetsstress, både på kort og langt sigt. På kort sigt kan bl.a. virksomhedernes betaling af udskudte skatte- og momsbetalinger og udfasningen af de statslige hjælpepakker potentielt føre til et faldende indlån, stigende udlån og forøget træk på ubrugte kreditfaciliteter.

Boks 7: Undersøgelse af LCR-nævner

Finanstilsynet gennemførte i foråret og sommeren 2020 en undersøgelse af udvalgte pengeinstitutters opgørelse af visse ud- og indgående pengestrømme, som indgår i beregningen af det lovmæssige likviditetskrav til institutterne, LCR-kravet.

Det er vigtigt, at pengeinstitutterne opgør pengestrømmene i overensstemmelse med LCR-forordningen, så LCR-nøgletallet giver et retvisende billede af institutternes evne til at imødegå et likviditetsstress.

Fokus var især på institutternes kategorisering af detailindskud, der for langt de fleste institutter udgør en meget væsentlig andel af finansieringen. Fokus var også på ud- og indgående pengestrømme i tilknytning til derivatforretninger mv. og opfyldelse af grundlæggende kriterier for indregning af kontraktuelle indgående pengestrømme.

Pengeinstitutterne efterlever generelt LCR-forordningens bestemmelser ved opgørelsen af de undersøgte pengestrømme. Der blev dog fundet fejl i opgørelsen af udvalgte likviditetsstrømme. De identificerede fejl og mangler påvirker i den aktuelle situation med store likviditetsreserver ikke institutternes overholdelse af det regulatoriske LCR-krav, men de kan under en evt. likviditetskrise skabe tvivl om institutternes faktiske likviditetsberedskab. Institutterne bør derfor benytte den gunstige likviditetssituation til at rette op på fejl og mangler for at underbygge tilliden til deres likviditet og robusthed.

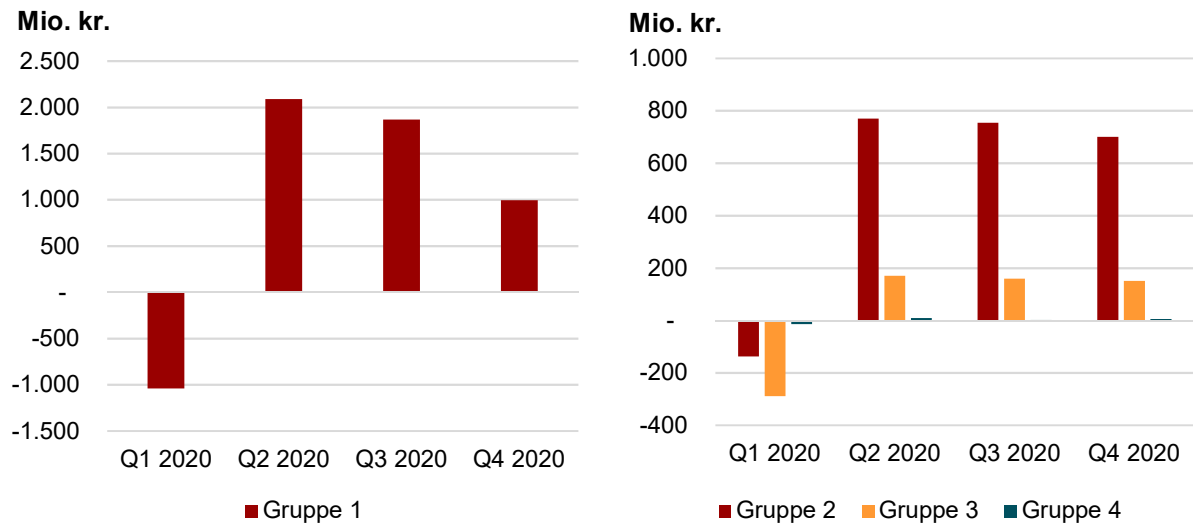
Redegørelsen kan læses i sin helhed på [Finanstilsynets hjemmeside](#).

8. Markedsrisiko som følge af COVID-19-krisen

Udbruddet af COVID-19-krisen i første kvartal 2020 medførte stor uro på de finansielle markeder. Både aktie- og obligationsmarkederne var udsat for betydelige kursfald, og volatiliteten på aktiemarkederne steg til samme niveau som under finanskrisen. De finansielle markeder har siden rettet sig, og volatiliteten er faldet igen. Dog var volatiliteten i den resterende del af 2020 fortsat større end i 2019.

Markedsuroen resulterede i kurstab i første kvartal på tværs af den finansielle sektor. En del af tabene for pengeinstitutterne skyldtes kursændringer på realkreditobligationer. Institutterne havde dog generelt en god indtjening på kursreguleringer resten af året, jf. figur 9, som følge af en reversering af den negative markedsudvikling i marts.

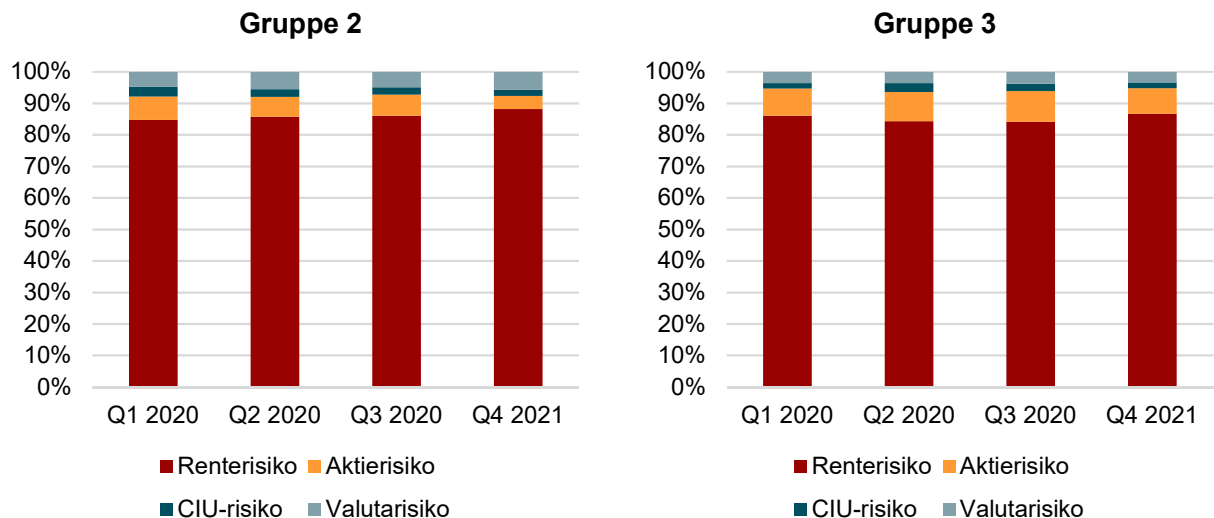
Figur 9: Negative kursreguleringer i første kvartal 2020 for alle institutgrupper

Note: Kursreguleringer omfatter alle værdireguleringer af aktiver og forpligtelser, der måles til dagsværdi.
 Kilde: Finanstilsynets indberetninger.

Pengeinstitutterne er generelt eksponeret overfor renterisiko, mens andre typer markedsrisici fylder betragteligt mindre, jf. figur 10. Den relative fordeling mellem forskellige eksponeringstyper har været stort set uændret i løbet af 2020. COVID-19-krisen har altså ikke givet anledning til væsentlige skift på tværs af eksponeringstyper for gruppe 2- og 3-institutter.

Figur 10: Renterisiko udgør den største risikoeksponering for markedsrisiko

Note: CIU-risikoen er knyttet til investeringer i kollektive investeringsordninger, der igen kan være relateret til rente-, aktie- eller valutarisiko, men hvor det ikke er muligt at se hvilken type.
 Risikovægtede eksponeringer opgjort efter standardmetoden.
 Kilde: Data er indberettet til Finanstilsynet.

9. Bilag

Bilag 1: Pengeinstitutternes årsregnskaber 2016–2020

	2016	2017	2018	2019	2020	Ændring, 1 år	Ændring, 5 år
Resultatopgørelse	<i>mio. kr.</i>					<i>pct.</i>	
Renteindtægter	57.318	46.945	49.528	49.134	44.615	-9,20	-22,16
Renteudgifter	15.407	13.377	16.576	18.331	12.560	-31,48	-18,48
Nettorenteindtægter	41.910	33.568	32.952	30.803	32.055	4,06	-23,52
Udbytte af aktiver mv.	893	543	525	1.060	598	-43,54	-33,02
Gebyrer og provisionsindtægter	31.022	27.070	28.354	30.420	30.633	0,70	-1,25
Afgivne gebyrer og provision	6.175	5.236	5.515	5.321	5.762	8,29	-6,69
Nettorente- og gebyrindtægter	67.651	55.945	56.316	56.962	57.524	0,99	-14,97
Udgifter til personale og administration	46.149	38.200	43.104	44.657	45.647	2,22	-1,09
Andre driftsindtægter	3.415	2.206	3.994	2.570	2.315	-9,94	-32,22
Andre driftsudgifter	213	240	178	182	269	47,77	26,22
Af- og nedskrivninger på immaterielle og materielle aktiver	3.160	3.059	3.231	5.842	4.846	-17,05	53,38
Basisindtjening	21.545	16.653	13.797	8.851	9.077	2,55	-57,87
Kursreguleringer	6.940	12.437	6.935	6.781	6.170	-9,02	-11,10
Nedskrivninger på udlån og tilgodehavender mv.	2.752	- 1.009	609	2.376	9.486	299,15	244,67
Resultat af kapitalandele i associerede virksomheder	13.368	10.988	9.830	11.775	9.258	-21,38	-30,74
Resultat før skat	39.101	41.087	29.954	25.031	15.019	-40,00	-61,59
Skat	5.362	6.033	4.181	- 1.483	1.562		-70,87
Årets resultat	33.739	35.054	25.773	26.514	13.457	-49,25	-60,11

	2016	2017	2018	2019	2020	Ændring, 1 år	Ændring, 5 år
Balanceposter	<i>mio. kr.</i>					<i>pct.</i>	
Kassebeholdning og anfordringstilgodehavender hos centralbanker	48.379	97.809	47.775	106.630	346.894	225,32	617,03
Tilgodehavende hos kreditinstitutter og centralbanker	407.124	405.580	309.305	205.725	212.206	3,15	-47,88
Udlån	1.689.317	1.543.397	1.664.321	1.792.228	1.647.927	-8,05	-2,45
<i>Udlån ex. Repo</i>	<i>1.408.636</i>	<i>1.291.786</i>	<i>1.320.320</i>	<i>1.349.393</i>	<i>1.319.658</i>	<i>-2,20</i>	<i>-6,32</i>
Obligationer	801.874	690.538	661.093	706.531	840.405	18,95	4,81
Aktier mv.	43.826	39.942	25.468	31.011	34.827	12,31	-20,53
Kapitalandele i associerede virksomheder	1.767	1.941	1.952	3.518	3.573	1,58	102,28
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	157.103	114.555	118.856	123.861	127.122	2,63	-19,08
Aktiver tilknyttet puljeordninger	135.276	120.027	118.582	135.007	144.019	6,68	6,46
Immaterielle aktiver	11.661	10.355	11.561	12.110	12.853	6,13	10,21
Grunde og bygninger	7.163	6.814	6.745	12.573	12.238	-2,67	70,86
Øvrige materielle aktiver	4.760	4.574	4.732	5.661	5.406	-4,51	13,57
Skatteaktiver	2.541	2.959	4.194	5.315	7.583	42,67	198,43
Aktiver i midlertidig besiddelse	460	350	333	1.883	582	-69,09	26,43
Andre aktiver	451.660	341.694	326.030	386.404	483.435	25,11	7,04
Periodeafgrænsningsposter	2.858	2.461	2.687	2.731	3.235	18,45	13,18
Aktiver i alt	3.765.769	3.382.995	3.303.633	3.531.188	3.882.303	9,94	3,09
Gæld til kreditinstitutter og centralbanker	464.930	349.339	362.970	342.168	361.852	5,75	-22,17
Indlån	1.797.322	1.756.102	1.784.500	1.899.053	2.123.100	11,80	18,13
<i>Indlån ex. Repo</i>	<i>1.711.466</i>	<i>1.613.378</i>	<i>1.613.820</i>	<i>1.715.888</i>	<i>1.976.227</i>	<i>15,17</i>	<i>15,47</i>
Udstedte obligationer	407.888	408.480	306.996	332.109	360.873	8,66	-11,53
Øvrige forpligtelser	53.808	14.965	8.938	8.222	11.826	43,83	-78,02
Periodeafgrænsningsposter	1.472	1.161	1.007	936	848	-9,39	-42,40
Gæld i alt	3.366.382	3.035.867	2.959.077	3.161.450	3.506.879	10,93	4,17
Hensatte forpligtelser	11.782	9.646	11.823	6.561	7.699	17,33	-34,66
Efterstillede kapitalindskud	55.142	39.926	33.918	45.340	46.278	2,07	-16,07
Egenkapital	332.463	297.556	298.816	317.837	321.448	1,14	-3,31
Passiver i alt	3.765.769	3.382.995	3.303.633	3.531.188	3.882.303	9,94	3,09

Bilag 2: Pengeinstitutternes nøgletal 2016–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
	<i>pct.</i>				
Kapitalprocent	23,24	23,83	23,31	24,64	25,27
Kernekapitalprocent	20,68	21,35	21,50	22,02	22,53
Egentlig kernekapitalprocent	18,32	19,29	19,02	19,53	20,61
Egenkapitalens forrentning før skat	11,76	13,81	10,02	7,88	4,67
Egenkapitalens forrentning efter skat	10,15	11,78	8,63	8,34	4,19
Indtjening pr. omkostningskrone (kr.)	1,75	2,02	1,63	1,45	1,25
Akkumuleret nedskrivningsprocent	2,75	2,41	2,32	1,91	2,16
Periodens nedskrivningsprocent	0,14	-0,03	0,05	0,10	0,44
Udlån i forhold til egenkapital (forhold)	4,24	4,34	4,42	4,25	4,11
Samlede risikoeksponeringer (mia. kr.)	1.496	1.270	1.286	1.328	1.342
<i>Her af for kreditrisiko</i>	1.212	1.038	1.049	1.089	1.105
<i>markedsrisiko</i>	123	97	91	99	100
<i>operationel risiko</i>	149	127	133	128	127

Bilag 3: Gruppeopdeling, 2020

Gruppe 1 - Arb. kapital over 75 mia. kr.

3000 Danske Bank A/S	8117 Nykredit Bank A/S
7858 Jyske Bank A/S	9380 Spar Nord Bank A/S
8079 Sydbank A/S	

Gruppe 2 - Arb. kapital over 12 mia. kr.

5301 Aktieselskabet Arbejdernes Landsbank	9070 Sparekassen Vendsyssel
7670 Ringkjøbing Landbobank. Aktieselskab	7730 Vestjysk Bank A/S
1149 Saxo Bank A/S	9217 Jutlander Bank A/S
9335 Sparekassen Kronjylland	9686 Den Jyske Sparekasse A/S
522 Sparekassen Sjælland-Fyn A/S	755 Middelfart Sparekasse
400 Lån & Spar Bank A/S	

Gruppe 3 - Arb. kapital over 750 mio. kr.

5999 Danske Andelskassers Bank A/S	1671 Basisbank A/S
9090 Sparekassen Thy	9682 Sparekassen for Nr. Nebel og Omegn
7320 Djurslands Bank A/S	9797 Broager Sparekasse
6771 Lægernes Bank A/S	6620 Coop Bank A/S
844 Fynske Bank A/S	9388 Sparekassen Djursland
9740 Frøs Sparekasse	7570 PenSam Bank A/S
7780 Skjern Bank A/S	537 Dragsholm Sparekasse
6471 Grønlandsbanken, Aktieselskab	9827 Sparekassen Bredebro
9137 Ekspres Bank A/S	847 Rise Flemløse Sparekasse
7890 Salling Bank A/S	13080 Frørup Andelskasse
6520 Løllands Bank A/S	7500 Hvidbjerg Bank. Aktieselskab
7930 Kreditbanken A/S	9283 Langå Sparekasse
6860 Nordfyns Bank, Aktieselskabet	9312 Sparekassen Balling
13460 Merkur Andelskasse	9354 Rønne Sparekasse
6880 Totalbanken A/S	9860 Folkesparekassen
6140 Møns Bank A/S	9133 Frøslev-Møllerup Sparekasse

Gruppe 4 - Arb. kapital under 750 mio. kr.

13290 Andelskassen Fælleskassen	579 Sparekassen Den lille Bikube
9124 Sønderhå-Hørsted Sparekasse	5125 Leasing Fyn Bank A/S
9684 Fanø Sparekasse	13350 Østervrå Andelskasse
1693 PFA Bank A/S	28001 Maj Bank A/S
9135 Klim Sparekasse	9629 Ståvil Sparekasse
9634 Borbjerg Sparekasse	28002 Lunar Bank
13070 FASTER Andelskasse	28003 Facit Bank